СРЕДНОСРОЧНИ И ДЪЛГОСРОЧНИ ПРОГНОЗИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ.

Фактори на търсенето на труд, тенденции в заетостта, регионални и образователни дисбаланси (2008–2032)[1]

Сектор „Строителство“

През последните няколко години темите, свързани с дисбалансите на пазара на труда, търсените и предлаганите умения и ролята на образованието са сред тези, към които работодатели, синдикати, държавно управление и обществото като цяло проявяват все по-голяма чувствителност и заинтересованост. Структурните несъответствия на пазара на труда засягат все повече предприятия, организации и предлагащи труд на глобално ниво, в т.ч. ЕС и България.

Изготвените прогнози биха могли да бъдат използвани от работодатели и работодателски организации в процеса на:

• Идентифициране на секторни рискове по отношение недостига на човешки ресурси;

• Анализиране на факторите, определящи позитивните и негативните тенденции на пазара на труда;

• Изготвяне на бизнес планове и стратегии за развитие;

• Формулиране на мерки за насърчаване на икономическата активност на човешките ресурси, които временно или постоянно са изключени от пазара на труда, в т.ч. прилагане на форми на гъвкава заетост. Например, по отношение на включването в работната сила на неработещи родители на малки деца, на лица с увреждания, които биха могли да работят при осигуряване на подходящи условия на труд и т.н.

• Други.

Други потребители, които биха могли пълноценна да ползват изготвените прогнози са образователни институции, обучаващи организации и предприятия, чиято дейност е свързана със сектор образование:

• В процеса на адаптиране на учебните планове, програми е обучителни материали към средносрочните и дългосрочни потребности на пазара на труда;

• При предоставянето на услуги за кариерно ориентиране на обучаващите се;

• При идентифициране на рисковете в сектор образование от недостига на кадри (преподаватели, учители, специалисти, администрация и т.н.) и разработване на стратегии за развитие на човешките ресурси;

---

[1] Аналитичен доклад на Министерство на труда и социалната политика

• За осъществяване на ефективно сътрудничество с бизнес организации и подобряване на практическата подготовка на учащите съгласно нуждите на пазара на труда;

• Други.

На последно, но не и по важност място, потребители, за които изготвените прогнози биха били полезни са учащите и предлагащите труд. Вземането на решение към какво образование да се насочат учениците и къде да учат изисква висока степен на информираност по отношение пазарното търсене, необходимата квалификация за упражняването на дадена професия и нивото на заплащане.

В годините на прехода в България липсата на прогнози за развитието на пазара на труда и информация за възможностите за професионална реализация предопределяше ирационалния избор къде и какво да учат ученици и студенти, и създаваше неадекватни нагласи за престижа на различните професии.

Така например, през последните десетилетия се наблюдаваше отлив от математическите и физичните специалности в българските университети, поради погрешната нагласа, че за съответстващите им професии няма търсене, и че те не са престижни – нагласа, която не отразяваше глобалните и европейските тенденции през последните десетилетия, нито нуждите на българския пазар на труда. В същото време, учащите се насочваха към специалности, които се възприемаха за модерни и престижни на база субективна, в немалко случаи, подвеждаща информация. Наличието на детайлни прогнози за пазара на труда може ефективно да подпомогне избора на специалност и кариерно развитие. Това би довело и до повишаване нивото на удовлетвореност и мотивацията за учене и труд на човешките ресурси.

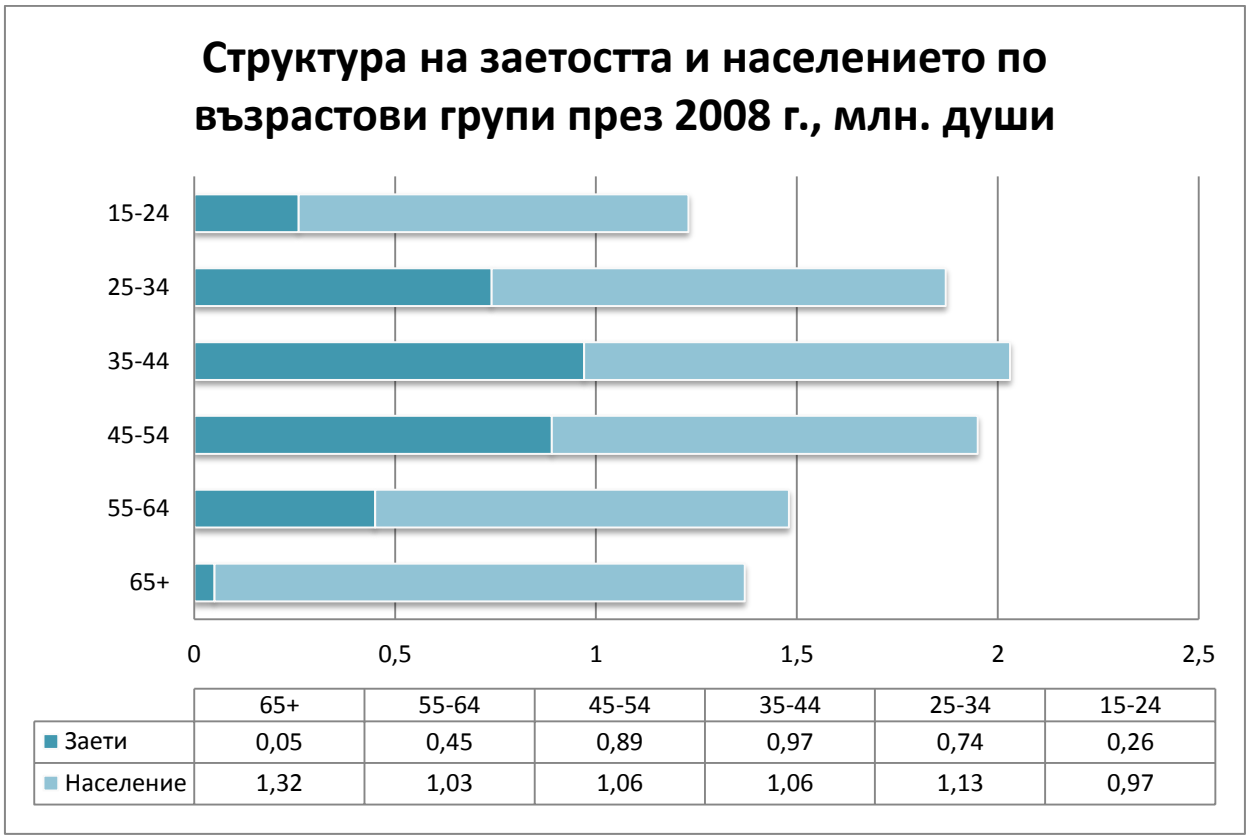
Средносрочна и дългосрочна прогноза за пазара на труда в България: 2018–2032 г.

Заетост и образование.

През 2022 г. населението в трудоспособна възраст (15-64 г.) се очаква да бъде 4381.7 хил., със 182.1 хил. по-малко спрямо 2018 г. (спад от 4.0%). Свиването в населението и предлагането на труд ще окаже негативно въздействие на пазара на труда през следващите няколко години. През 2020 г., при благоприятно макроикономическо развитие, ще бъде достигнат временен връх в заетостта (3155.2 хил. заети), но след тази година ниската раждаемост, високата смъртност, миграцията и застаряването на населението ще доведат до устойчиво плавно намаление в броя на заетите в средносрочен и дългосрочен план.

Прогнозната заетост за 2022 г. възлиза на 3151.2 хил., със 70.8 хил. повече спрямо 2018 г. (ръст от 2.3%), като коефициентът на заетост на населението ще е 71.9%. В дългосрочен план броят на населението в трудоспособна възраст (15-64 г.) ще намалее: през 2032 г. този брой ще е 4034.2 хил., като от 2018 до 2032 г. спадът му ще е с 529.5 хил. (11.6%). През 2032 г. заетите лица се очаква да бъдат 2965.7 хил., със 114.7 хил. по-малко

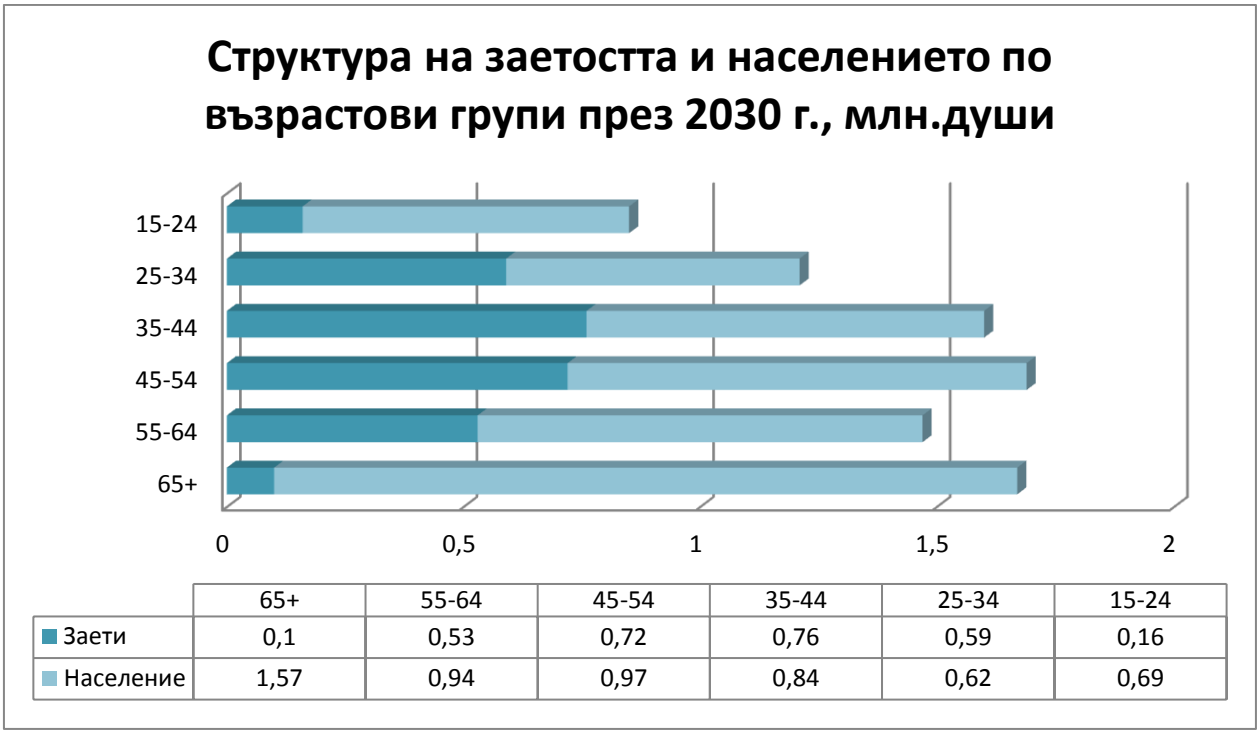
спрямо 2018 г., като спадът в заетостта за периода 2018–2032 г. ще е от 3.7%. За същия период коефициентът на заетост на населението нараства постоянно от 67.5% на 73.5%.

	65+	55-64	45-54	35-44	25-34	15-24
Заети	0,05	0,45	0,89	0,97	0,74	0,26
Население	1,32	1,03	1,06	1,06	1,13	0,97

[2]

[2] Източник: НСИ , собствени изчисления

	65+	55-64	45-54	35-44	25-34	15-24
Заети	0,1	0,53	0,72	0,76	0,59	0,16
Население	1,57	0,94	0,97	0,84	0,62	0,69

През 2022 г. населението с основно и по-ниско образование на възраст 15-64 г. ще възлиза на 1188.6 хил., а през 2032 г. – на 960.6 хил. Делът на тези лица се предвижда да бъде 27.1% както през 2018 г., така и през 2022 г. – през периода 2019–2021 г. се очаква леко увеличение в този показател, след което тенденцията ще се обърне и стойността му ще спадне до 23.8% през 2032 г. Броят на лицата със средно образование в трудоспособното население ще бъде 2098.0 хил. през 2022 г., а през 2032 г. – 1961.1 хил. души. Делът на тези лица ще се характеризира със слаби колебания, при което той ще остане относително постоянен: оценката за стойността му за 2018 г. е 48.8%, а прогнозите за 2022 г. и 2032 г. са съответно 47.9% и 48.6%. Населението на възраст 15-64 г., притежаващо висше образование, ще обхваща 1095.2 хил. души през 2022 г. и 1112.5 хил. души през 2032 г. Поради общото намаление в населението, броят на лицата с висше образование ще нараства незначително, но техният дял постепенно ще се увеличава. Делът на трудоспособните лица с висше образование ще нарасне от 24.1% през 2018 г. на 25.0% през 2022 г. и на 27.6% през 2032 г.

Структурата на заетостта по степен на завършено образование показва значително намаление на броя на заетите лица на възраст 15-64 г. с основно и по-ниско образование от 337.9 хил. през 2018 г. на 312.5 хил. през 2022 г. и на 226.0 хил. през 2032 г. (спад от 33.1% за периода 2018–2032 г.). Коефициентът на заетост на лицата с основно и по-ниско образование постепенно ще намалява от 27.3% през 2018 г. на 26.3% през 2022 г. и на 23.5% през 2032 г. Броят на заетите лица със средно образование пред 2022 г. ще бъде 1814.2 хил. , а през 2032 г. – 1736.9 хил. Наблюдаваният спад от 1.6% за периода 2018–2032 г. следва в известна степен общото намаление в заетостта, но в значително по-малка степен.

Коефициентът на заетост на лицата със средно образование ще нараства значително от 79.3% през 2018 г. на 86.5% през 2022 г. и на 88.6% през 2032 г. Заетите лица с висше образование на възраст 15-64 г. ще възлизат на 1024.6 хил. през 2022 г. и на 1002.9 хил. през 2032 г., като очакваният ръст за периода 2018-2032 г. възлиза на 2.6%. Коефициентът на заетост на лицата със средно образование ще нараства значително от 79.3% на 88.6%, а при лицата с висше образование – от 88.7% до 92.9%. Коефициентът на заетост при лицата с висше образование ще се увеличи от 88.7% през 2018 г. на 93.6% през 2022 г., след което ще бъде наблюдаван лек спад в показателя, като през 2032 г. той ще възлиза на 90.1%.

Очакваното преструктуриране на заетостта по образователни характеристики се дължи на няколко фактора, сред които са: демографските процеси, свързани със намаляването и застаряването на населението в трудоспособна възраст; цялостната промяна в образователната структура на населението (за периода 1985–2011 г. делът на лицата, завършили висше образование в населението нараства три пъти), промяната в потребностите, нагласите и очакванията на работодателите, които водят до все по-голямото търсене на човешки ресурси с висше об-разование и др.

Заетост по икономически дейности – строителство

Заетите лица в сектор строителство се очаква да бъдат 246.2 хил. през 2022 г. и 250.6 хил. през 2032 г. Прогнозираното изменение на заетостта в този сектор за периода 2018-2032 г. възлиза на 177.5 хил. (ръст от 7.6%).

СРЕДНОСРОЧНИ И ДЪЛГОСРОЧНИ ПРОГНОЗИ ЗА ЗАЕТОСТТА ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ, ХИЛ.[3]

	2022	2032	Абсолютен прираст 2022–2032	Относителен прираст 2022–2032
СТРОИТЕЛСТВО	246.2	250.6	4.4	1.8%

Поради относителното технологично изоставане от ЕС 28, както и поради спецификите на структурата на заетостта в България и водещата роля на сектори, сред които и строителство, през 2032 г. най-голяма заетост се очаква сред професиите работници в строителството (73.7 хил.).

[3] Източник: Собствени изчисления

Заетост и безработица

През 2017 г. броят на заетите в цялата икономика е със 7.6% под нивото си от 2008 г. Основен принос за това има по-ниската заетост в строителството.

С понижение на заетостта в периода 2014–2017 г. продължи да се характеризира сектор строителство. Той бе отрасълът, който като цяло показва най-бавно възстановяване на общата икономическа активност от влиянието на кризата. През 2014–2015 г. заетостта в гражданското строителство регистрира увеличение, което успя да стабилизира и дори повиши общата заетост в отрасъла. Това бе резултат от укореното усвояване на средства от европейските фондове в края на предходния програмен период. През 2016–2017 г., след стартирането на втория програмен период и необходимостта от технологично време за подготовка на новите проекти, заетостта в този сегмент на строителството отново се понижи. Заетите в сградното строителство, чийто дял съществено намалява от 2009 г., но продължават да бъдат около 40% от общата заетост в сектора за последните четири години, показаха стабилизиране едва през 2016 г. и увеличение през 2017 г. Така те спомогнаха за стабилизирането на общата заетост в строителството през последната година от наблюдавания период.

Прогнози за заетостта по професии

- През 2022 г. професиите, неизискващи специална квалификация ще ангажират 386.1 хил. (с дял от 13.1% в общата заетост). Очаквано увеличение на съответните заети лица възлиза на 11.3 хил. (растеж от 3.0% спрямо 2018 г.). Най-голям брой такива заети ще се наблюдават в сектор строителство (73.5 хил.).
- През 2022 г. броят на квалифицираните работници и сродни на тях занаятчии ще достигне до 338.9 хил., а делът им в заетостта – до 11.8%. Абсолютното нарастване спрямо 2018 г. ще възлиза на 11.8 хил. (растеж от 3.6%). Квалифицираните работници и сродни на тях занаятчии ще преобладават и в строителството (57.0 хил.).

Прогнози за заетост:

	2018	2019	2020	2021	2022	2032
Строителство	232.8	237.7	242.5	244.5	246.2	250.6

Потребности от човешки ресурси по степени на образование в строителството, хил.:

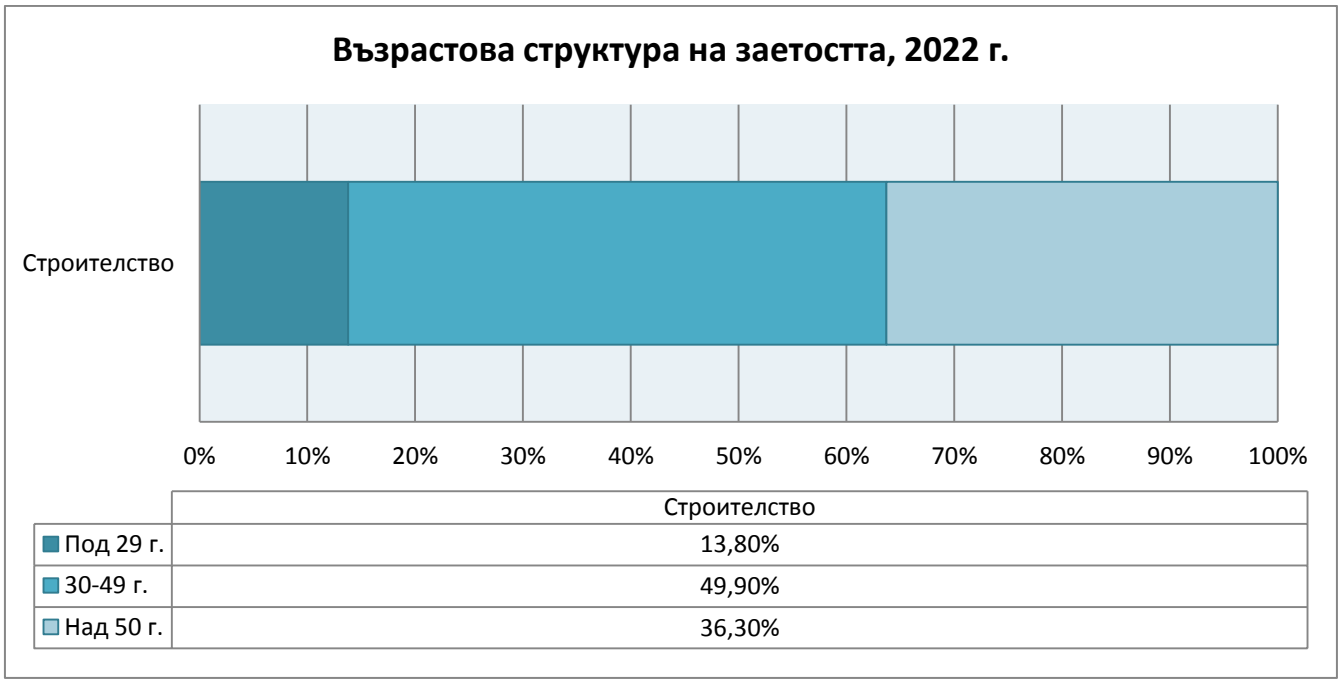
	2018	2019	2020	2021	2022	2032
Основно и по-ниско	24.2	4.7	25.2	25.4	25.6	26.0
Средно образование	163.9	167.3	170.7	172.1	173.3	176.4
Висше образование	44.7	45.7	46.6	47.0	47.3	48.2

Прогнози за Топ 3 професии в строителството (брой заети лица, хил.)

		2022	2032	Дял в заетостта на сектора, 2032 г.
1.	Работници в добивната промишленост и строителството	57.0	58.1	23.2%
2.	Строители на сгради и сродни на тях	18.9	19.2	7.7%
3.	Водачи на тежкотоварни автомобили и автобуси	14.8	15.1	6.0%

Средносрочни и дългосрочни прогнози за заетостта по пол, хил. души

	2022	2032	Дял в общия брой заети мъже в ключовия сектор, 2032 г.
Заети мъже	**206.7**	**210.4**	**15.4%**
	2022	2032	Дял в общия брой заети жени в ключовия сектор, 2032 г.
Заети жени	**39.5**	**40.2**	**2.7%**

	Строителство
Под 29 г.	13,80%
30-49 г.	49,90%
Над 50 г.	36,30%

Средносрочни и дългосрочни прогнози за заетостта по възрастови групи, хил. души[4]:

	< 20 г.	20-29 г.	30-39 г.	40-49 г.	50-59 г.	60+ г.
2022 г.						
	0.8	33.2	60.2	62.7	60.9	28.4
2032						
	0.8	33.8	61.3	63.8	62.0	28.9

Прогнозите за потребностите от квалифицирана работна сила в строителството показват, че:

- През 2022 г. лица с основно и по-ниско образование в сектора ще бъдат 25.6 хил
- Най-големите потребности, които ще бъдат наблюдавани са за кадри със средно образование. През 2022 г. необходими близо 173.3 хил. лица с такава квалификация.

В строителството близо една трета от работните места ще бъдат заети от работници в добивната промишленост и строителството (през 2022 г. техният брой ще е 57 хил., а през 2032 г. – 58.1 хил.) и строители на сгради и сродни на тях (през 2022 г. техният брой ще е 18.9 хил., а през 2032 г. – 19.2 хил.). Друга професия, която ще има водеща роля за отрасъла е водачи на тежкотоварни автомобили и автобуси (през 2022 г. тези водачи ще бъдат 14.8 хил., а в края на разглеждания дългосрочен хоризонт броят на заетите с тази професия ще възлиза на 15.1 хил.).

[4] Източник: Собствени изчисления

Заетост в строителството
Средносрочни прогнози: 2018–2022 г.:

2018	2019	2020	2021	2022
232818	237688	242485	244450	246188

Потребност от кадри с основно и по-ниско образование:

2018	2019	2020	2021	2022
24173	24679	25177	25381	25561

Потребност от кадри със средно образование:

2018	2019	2020	2021	2022
163902	167330	170708	172091	173314

Потребност от кадри с висше образование:

2018	2019	2020	2021	2022
44743	45679	46600	46978	47312

Заетост в строителството
Дългосрочни прогнози: 2023–2032 г.

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
247278	248145	248693	249241	249383	249251	249528	249587	249568	250568

Потребност от кадри с основно и по-ниско образование:

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
25675	25765	25821	25878	25893.16	25879.49	25908.22	25914.39	25912.43	26016.24

Потребност от кадри със средно образование:

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
174082	174692	175078	175464	175563.5	175470.9	175665.7	175707.5	175694.2	176398

Потребност от кадри с висше образование:

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
47522	47688	47793	47899	47926.09	47900.8	47953.97	47965.39	47961.76	48153.9